

БАЙДУЖІСТЬ ЯК СУЧАСНА ХВОРОБА ДУХОВНОГО ЗДОРОВ'Я СУСПІЛЬСТВА

К.В. Дубич

В статті розглядаються проблеми духовного здоров'я суспільства через призму прояву байдужості до соціально незахищеної категорії населення дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування.

В статье рассматриваются проблемы духовного здоровья общества и проявление равнодушия к социально незащищенной категории населения детям-сиротам и лишенным отцовского попечительства.

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

Одним з ключових завдань демократичного і соціально-орієнтованого суспільства є захист малозабезпечених категорій населення. Швидкі зміни сучасного життя принесли як позитивні, так і негативні наслідки, особливо це стосується підростаючого покоління – дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування. Проблеми виховання, освіти, матеріального забезпечення, а інколи й фізичного виживання саме тих, хто кинутий напризволяще долею і життям, є пріоритетним у роботі соціальних служб, освітньо-виховних закладів, громадських, благодійних організацій та фондів. А що в зв'язку з виявленою проблемою робить суспільство, в якому живе вищезазначена категорія .

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор

Проблеми сирітства та шляхи можливої підтримки дітей-сиріт розглядали в своїх наукових працях Л. Волинець, Н. Комарова, І. Пеша. Автор вивчала статті з поведінки дітей-сиріт розміщених в закритих загальноосвітніх школах таких науковців, як М. Кодрат'єв, М. Яременко, Пауло Фрейде. Особливості формування підліткової духовності розкрили у своїх наукових працях С. Новік, К. Мащенко В. Ожеховська. Ключові аспекти розвитку та формування духовності сучасного українського

суспільства у зв'язку зі зміною соціально-економічного устрою розглядали такі науковці, як Г. Шевченко, М. Євтух, Т. Ротерс та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

На тлі зубожіння населення, соціально-економічної та політичної кризи діти-сироти та позбавлені батьківського піклування не завжди можуть отримати освіту, повноцінну медичну допомогу, оздоровитися, відвідувати платні гуртки, спортивні секції, юридично відстояти свої права, отримати досвід життя в родині, якої в них немає – всі ці чинники негативно впливають на морально-психологічний клімат серед цієї категорії українських громадян, які від безвихіддя та відсутності певних моральних орієнтирів поповнюють ряди підліткових банд, вуличної шпани, наркоманів, жебраків тощо[6].

В цій ситуації важливу роль відіграють громадські організації та державні установи, які беруть на себе роль піклувальників над цією категорією населення, залучаючи різні джерела фінансування та направляючи їх на благодійні цілі. На превеликий жаль їх недостатньо на ту кількість дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування, які сьогодні є в Україні.

Формування цілей статті

Метою даної статті є дослідження ставлення суспільства до дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, через призму байдужості як аспекту духовного здоров'я.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Зважаючи на проблему сирітства в Україні суспільству варто задуматись, що необхідно зробити для її знівелювання і знайти методи та можливості підтримати тих дітей, що залишились сам на сам з бідною самотності та суцільної байдужості. На думку автора, потрібна суспільна програма дій, реалізація якої сприяла б підвищенню морально-духовного, фізичного і соціально-психологічного та матеріального рівня дітей-сиріт і позбавлених батьківського піклування, поліпшенню морально-психологічного клімату взаємовідносин, наповненню їхнього життя духовним змістом та усунення найбільш негативних чинників існування – байдужості громадян до чужого горя та замовчування цієї реальної проблеми в суспільстві. Саме суспільство має взяти на себе моральну та матеріальну відповідальність за ті негаразди, які сьогодні лягли тяжкою

ношею на тендітні дитячі плечі і допомогти їм вийти з цього становища з найменшими втратами в духовному та інших аспектах [1].

Говорячи про сьогодні, можна все перевести на кризу яка вразила весь світ і в тому числі нашу державу. Автор не намагається акцентувати увагу на загальновідомому факті, що завжди в скрутні часи переворотів та криз найбільш страждали соціально незахищені категорії населення – діти та люди похилого віку. Саме на дітях ми зупинили свою увагу, тому що у людей похилого віку є життєвий досвід та певні матеріальні статки, які так чи інакше можуть їм допомогти. Діти-сироти та позбавлені батьківського піклування в більшості випадків цього не мають. Крім того, вони несуть на собі моральний тягар позиції суспільства до їхніх батьків (алкоголиків, наркоманів, злочинців і т.д.). Все це боляче ранило їхні душі і під цим тягарем стереотипів, „що з таким родоводом серед них не може бути хороших”, вони живуть серед нас в притулках для неповнолітніх, школах-інтернатах, дитячих колоніях, у дідусів та бабусь, які взяли на себе моральну відповідальність за своїх родичів – їхніх батьків. І попри все вони змушені довіряти суспільству в цілому, або тим, хто перебуває поряд з ними, – а серед них і ті, що не завжди сповідають загальнолюдські принципи життя. Звідси такий великий відсоток дитячої злочинності серед дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування [1].

Через свою байдужість суспільство ще не до кінця не усвідомило ту загрозу, яку може нести в собі зруйноване дитинство та виховний вплив „вулиці”, чи тих дядьків і тіток, які в наших дітях бачать тільки певну форму наживи через дитяче жебрацтво, проституцію, наркоманію, алкоголізм. Ми говоримо про демократичне суспільство і правову державу, але якщо поглянути на цю категорію нашого суспільства, то доводиться констатувати, що ми програли перед ними всі позиції. І вони, потерпаючи наругу дорослих чекають свого часу, щоб пред'явити їм рахунок. А „пред'ява” ця буде через ненависть до нас, наших дітей, і вони не будуть уже діяти як діти, а як дорослі, повні сил молоді люди, які можуть прийти до нас в дім і на позиціях сили взяти все, що їм подобається. Ми вважаємо, що за таких обставин нам необхідно замислитися, що кожен з нас може зробити і чим їм допомогти, а не кивати на державу, яка перебуває в кризі. Адже, що гріха таїти, більшість із нас вважає, от якби це безпосередньо стосувалось мене, то я б... А так, створені відповідні соціальні служби, от нехай і займаються. У решті-решт вони існують на наші податки, отже ми свій громадянський обов'язок виконуємо. Аналізуючи твори світових та вітчизняних класиків ХУІІІ-ХХ

ст., можна констатувати, що і в ті часи історичного розвитку спостерігалась наявність дітей-сиріт в суспільстві, але заможні громадяни – брали під опіку дітей-сиріт і виховували їх в своїх сім'ях, навідували їх в притулках, а на великі свята запрошували в родини, при досягненні ними певного віку дівчат видавали заміж і давали посаг, а хлопців працездатного віку забезпечували роботою і тим самим допомагали їм формувати власний добробут [2].

Пригадуючи вислів одного із класиків: "Не намагайтесь ошчасливити весь світ, зробіть щасливою хоч одну людину", застосувавши його до ситуації в Україні, можна сказати, що: якби кожен із заможних громадян – політиків, бізнесменів та ін. зголосилися допомогти хоч одній сироті, то у нас, мабуть, не було б такої кількості дітей-сиріт, скільки є заможних громадян.

Можна звичайно відкупитися перед Різдом чи Пасхою, організувавши доставку солодоців в дитячий будинок чи притулок і вважати свою місію виконаною. А чи задумувався хтось над тим, що дитина була 24 години серед таких, як вона сама, хоче змінити обстановку, подивитись як це Різдво проходить у родині. Як же вона може вийшовши за межі інтернату, створити свою сім'ю, якщо вона уяви не має, як будуються в ній стосунки, що таке відповідальність за сім'ю, та тих, кого вони народять в майбутньому. Ось і заповнили Україну покинуті діти тих, на яких суспільство повісило ярлик „втраченого покоління”, періоду перебудови та економічної кризи перших років нашої незалежності [5].

За часів революції 1917 року та громадянської війни в Україні нараховувалось близько 17 тис. безпритульних дітей та сиріт, і на це були об'єктивні причини такої соціальної картини суспільства. Сьогоднішні статистичні джерела в Україні називають різні цифри, але вони коливаються в межах ста тисяч таких дітей. Що ще має відбутися в нашій державі, щоб ми зрозуміли, – чужих дітей не буває, вони всі наші. І якщо подібна тенденція збережеться, то нам не вистачить ніяких податків, щоб утримувати армію дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування, якими суспільство будуть поповнювати дорослі діти-сироти, що вийшли зі стін інтернатів, притулків, чи виховані дідусями та бабусями, які не завжди навчали їх жити самотійним дорослим життям та відповідати за наслідки своїх дій, а звідси висновок – необхідно змінити тактику, методи виховання та утримання і підтримки цієї категорії. Через форми залучення всього суспільства до виховання, підтримки і забезпечення дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування ми зможемо сподіватись, що це

дозволить зупинити дитячу злочинність і неконтрольовані сексуальні стосунки, сформує в них на загально-моральних принципах форми відповідальності за своє життя, створення сім'ї та народжених дітей. Тим самим ми забезпечимо власну безпеку та безпеку суспільства в цілому [7].

Розглядаючи байдужість як духовну хворобу сучасного суспільства, автор провів опитування громадян західних областей і з'ясував, що на запитання: «Чи доводилось вам зустрічати в своєму житті дітей-сиріт?» - 65% громадян відповіли – так; «Чи є у вас можливість допомогти їм?» - 46 % відповіли – так; «Чи допомагали ви сиротам?» - 17% відповіли – так; «чому не допомагали?» - 53 % відповіли, що вони державним структурам не довіряють, там все одно розкрадуть, а особисто за допомогою для дитини-сироти ніхто до них не звертався, а де їх шукати не знають; «Чи змогли б ви брати на вихідні в свою сім'ю дитину-сироту? – 69 % відповіли – ні. Причини відмови взяти дитину-сироту до себе пояснили тим, що це вимагає переформатування укладу життя родини, а це, можливо, негативно позначиться на настроях та інших аспектах сім'ї. Про що свідчать зазначені відповіді, люди живуть закрито і те, що відбувається за межами дому, мало їх хвилює, а ще більше вони бояться порушити так звану гармонію, яка є в їхніх родинях.

Висновки й перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Проводячи дослідження в суспільстві щодо ставлення громадян до дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування, можна констатувати той факт, що заможні громадяни живуть в своєму замкненому світі і не бажають, щоб хтось сторонній в нього ввійшов. Їм простіше через певні громадські благодійні структури „відкупитися”, ніж вникати, як живуть ті, кому в цьому житті не пощастило. Звідси можна зробити висновок, що суспільство перебуває в духовно-моральній кризі і не усвідомлює, що стало на шлях „початку кінця”.

Настав час тих, що розуміють соціальну небезпеку, яка таїться в байдужості, а в деяких випадках і жорстокості, до тих хто поряд, хто потребує допомоги і смиренно чекає її від нас саме зараз, а не в майбутньому. В нас ще лишилось трохи часу вилікувати наше суспільство і змусити його усвідомити соціальну відповідальність за всіх, хто в ньому проживає і дати шанс тим, кому в житті пощастило менше ніж іншим.

На думку автора, необхідно розпочинати лікування суспільства від байдужості наступними діями:

- вивчити всі аспекти життя дітей сиріт та позбавлених

батьківського піклування;

- провести в суспільстві всенародні слухання з цього напрямку;
- розробити регіональні та всеукраїнські програми підтримки цієї категорії на рівні громад та суспільства в цілому;
- розробити систему заохочення та стимулювання тих, хто лишився небайдужим до дітей-сиріт та позбавлених батьківського піклування, активно пропагуючи їхній позитивний досвід в суспільстві через засоби масової інформації.

Література

1. Волинець Л.С., Комарова Н.М. Пеша І.В. Прийомна сім'я: оцінка ефективності опіки. К.: УІСД, 2000. – 78 с.
2. Діти вулиці: хто вони і як їм допомогти. К.: Главник, 2006. – 112 с.
3. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист. Зб.документів К.: „Столиця”, 2008. – т.1
4. Кондратьев М.Ю. Социальная психология закрытых общеобразовательных учреждений. – СПб: Питер, 2005. – 304 с.
5. Новік С.О. та ін. Підліток на порозі III тисячоліття. К.: 2001. – 44 с.
6. Ожеховська В.М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх. Навчальний посібник К.:, 2006. – 325 с.
7. Правове становище дітей сиріт і дітей, які залишилися без батьківського піклування: Служба у справах неповнолітніх Харківської обл.держадміністрації Харків, ПОЛІГРАФ, 2005 267 с.
8. Пауло Фрейре. Педагогіка пригноблених. К.: ЮНІВЕРС, - 2003. – 165 с.
9. Проблеми бездомних громадян та безпритульних дітей К.:, 2004, - 376 с.
10. Пеша І., Яременко О. та ін. Соціальний захист дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування. – К.: УІСД, 2000. -138 с.

Дубич К.В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Шевченко Г.П.